

ITALIJANSKE ARHEOLOŠKE MISIJE U JADRANSKO-BALKANSKOM PODRUČJU: ISTORIJA I PERSPEKTIVE

Carla Sfameni

CNR - Istituto di Scienze del Patrimonio Culturale (ISPC)

carla.sfameni@cnr.it

U radu je dat prikaz arheoloških istraživanja koje je u balkanskim zemljama Jadranskeobale promovisala italijanska država ili pojedine istraživačke institucije, i to od ujedinjenja Italije, kada su i započele prve italijanske arheološke misije u inostranstvu.

Italijani su posebno interesovanje pokazali za Albaniju zbog njenog strateškog položaja. Prve misije vodio je L.M. Ugolini na arheološkom lokalitetu *Phoinike*, a potom u Butrintu od 1924. godine, a nastavljene su i kasnije pod vođstvom drugih istraživača sve do Drugog svjetskog rata. Događaji koji su uslijedili nakon završetak Drugog svjetskog rata kao i specifične političke okolnosti u Albaniji dovele su do izolacije ove zemlje i razvoja "režimske" arheologije, sprečavajući tako nastavak ili početak stranih arheoloških istraživačkih misija. Nakon pada komunističkog režima stvorili su se uslovi za nastavak istraživačkih aktivnosti: tako je 2000. godine Univerzitet u Bolonji pokrenuo istraživanja na lokalitetu *Phoinike* a potom i u Butrintu; 2001. godine Univerzitet u Parmi započeo je istraživački projekat u Draču; 2005. godine Univerzitet u Mačerati sproveo je istraživanja na arheološkom lokalitetu Hadrianopolis i u dolini rijeke Drim, kao i na lokalitetu Palokaster. U periodu između 2007. i 2010. godine Univerzitet u Fodži sproveo je Projekat Liburna, podvodna arheologija u Albaniji. Studijski program za građevinarstvo i arhitekturu Politehničkog univerziteta u Bariju pokrenuo je svoje aktivnosti u Albaniji 2005. godine, usmjerivši od 2014. godine svoja interesovanja na nalazište Bilis.

Ne možemo a da ne pomenemo i nedavne inicijative Nacionalnog istraživačkog savjeta u okviru bilateralnih sporazuma sa Ministarstvom prosvjete i sporta Republike Albanije: riječ je o bilateralnim projektima koje je ISPC sproveo 2018-2019. i to za istraživanje doline rijeke Drim i proučavanje rudnika, kao i za zajedničku arheološku laboratoriju koja bi bila pokrenuta 2020-2021. godine, a koja bi proučavala arheološko-rudarsko nasljeđe duž antičkog puta *Via Egnatia*, u saradnji sa sličnim projektom italijanskog Ministarstva vanjskih poslova i međunarodne saradnje (MAECI).

Kada je riječ o Hrvatskoj, Univerzitet u Bolonji je 2005. godine započeo istraživanja u rimskom castrumu arheološkog lokaliteta Burnum, u zaleđu Šibenika; valja pomenuti, najzad, i istraživanja koja je Univerzitet u Padovi sproveo 2005. godine na ostrvu Rab.

Sve aktivnosti italijanskih istraživačkih misija odvijaju se u tijesnoj saradnji sa lokalnim institucijama, imaju snažnu didaktičku vrijednost za uključene studente, a cilj im je sistematska dokumentacija postojećeg arheološkog nasljeđa zarad njegovog očuvanja i valorizacije.

Italijanske aktivnosti u Crnoj Gori savršeno se uklapaju u takav kontekst, posebno kada je riječ o istraživanjima koje je sproveo italijanski Nacionalni istraživački savjet (CNR) u saradnji sa istraživačima sa Istarskog instituta Univerziteta Crne Gore, o čemu svjedoči i ova publikacija.

Ključne riječi: arheološke misije, Italija, Balkan, Jadransko more, međunarodna saradnja

ITALIAN ARCHAEOLOGICAL MISSIONS IN THE ADRIATIC-BALKAN AREA: HISTORY AND PERSPECTIVES

The paper presents a picture of the archaeological research promoted by the Italian State or by individual research Institutions in the Balkan countries bordering the Adriatic, since the unification of Italy, when the first Italian archaeological missions abroad were launched. Italian interest turned primarily to Albania, due to its strategic position. The first missions were conducted by L.M. Ugolini at the ancient cities of Phoinike and then of Butrint starting from 1924. They continued under other scientific directions until the Second World War.

The events following the Second World War and the particular political conditions of Albania led to the isolation of the country and the development of a “regime” archaeology, preventing the continuation or start of archaeological research by foreign missions. After the collapse of the communist regime, conditions for a renewal of these activities improved: in 2000 the University of Bologna started research in Phoinike and then in Butrint; in 2001 the University of Parma started a research project in Durrës; since 2005, the University of Macerata has been conducting research in Hadrianopolis and in the Drino valley and Palokaster. Between 2007 and 2010 the University of Foggia conducted the Liburna Project, Underwater Archaeology in Albania. The Department of Civil Engineering and Architecture of the Polytechnic University of Bari has also been conducting scientific activities in Albania since 2005, focusing since 2014 on the Byllis site. Finally, there are some recent initiatives of the National Research Council in the context of bilateral agreements with the Ministry of Education and Sport of the Republic of Albania. These are bilateral projects conducted by the CNR-ISPC on the Drinos river valley and for the study of mines (2018-2019) and a joint archaeological laboratory on the archaeological and mining heritage along the *via Egnatia* (2020-2021), in collaboration with a MAECI project on related issues.

Since 2005, the University of Padua has been conducting research on the island of Rab and the University of Bologna has been conducting research in the Roman *castrum* of Burnum, in the hinterland of Šibenik in Croatia.

All the activities of the Italian missions are carried out in close collaboration with the local institutions, have a strong didactic value for the students involved and aim to achieve a systematic documentation of the existing archaeological heritage. Such activities also serve for the purpose of conservation and enhancement of the sites.

Italian activities in Montenegro fit perfectly into this picture, especially with regards to the research conducted by the CNR in collaboration with the researchers of the Historical Institute of the University of Montenegro, of which this volume aims to offer a specific testimony.

Keywords: archaeological missions, Italy, Balkans, Adriatic Sea, international cooperation